

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Val dopisi se pošiljajo Uredništvu "Vila Igarre"- "Nuova Tipografia"; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — *Inserati* (razne vrste naznaila in poslanice) se zaračunijo po pogodbi — prav cenó; pri kratkih oglasih z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

lepo poravnal. Gospodar zjutraj most pogleda in stori eno stopinjo mehko na ovčji trebuh, drugo trdo na ovčji hrbet, ne da bi vedel, da po svojih ovcah hodi, kar mu je še le ovčar povedal, kadar mu je on zapovedal gnati ovce na pašo. Gospodar to videvši se prestraši, gotovo tudi razljuti, pa vendar je rekel svojemu hlapcu, kadar ga je ta vprašal, ako je kaj jezen: Zakaaj bi jezen bil, saj se ovac več dobi.

Gospodar in gospodinja videč, da ju hlapec na beraško palico spravi, ako ga še dalje pri hiši obdržita, zopet se posvetujeta, kaj storiti. Zdaj jo je iztuhtal gospodar, da jutri izplača hlapca za kolikor sta se pogodila; žena pa mora splezati na še mlado pred hišo stoječo drevo in mora kukati kakor kukavica. Žena stori tako in gospodar reče hlapcu, da je njegovo leto minolo, ker uže kukavica kuka. Hlapec se zahvali za plačilo, pa še reče, da bi rad vendar kukavico videl, ter gre drevo trest da bi kukavica odletele in bi jo videl, ali o joj — žena pade z drevesa in si nogo zlomi. Gospodar to videč začne tarnati. Hlapec ga vpraša, ako je kaj jezen. Vrag naj ne bi jezen bil, zadere se ta jezen nad njim, skoro si mi uže vse premoženje zapravil, zdaj si še mojo ženo ponesečil. Hlapec noč svojega gospodarja jeznega, vzame nož in mu odreže nos. Ta mu je vrnil, kar je popreje njegovima bratoma posodil. Ker pa gospodar ni hotel več drugih ovac kupiti, da bi je jaz pasel, šel sem tudi jaz s hlapcem dalje si službe izkat. Ako pozneje v službi kaj smešnega doživim, hočem zopet čestitim bralcem »Edinosti« poročiti!

pa jezikov, to je uže staro učilo. Naravno pa zahteva ta premisa, da srednje šole v narodnih jezikih, in sicer na Primorskem tako uravnane, da bi bile na vsakej srednji šoli italijanske in slovenske paralelke. Dokler pa so državne srednje šole nemške, ni sploh vsega tega mogoče in bodo morali otroci tudi v ljudskih šolah po vse drugem, nego pedagogičnem načelu, učiti se tudi nemščine, ako bodo hoteli prestopati na srednje šole. — V tem obziru vlada v Avstriji velika nezmisel, katera tudi dosti ovira uravnava jezičnih razmer. Nemščina naj bi se makar podučevala v srednjih šolah po več ur na teden, ali učni jezik naj bi bila le v nemških deželah.

Slaba pedagogična načela so torej tudi mnogo kriva, da mej avstrijskimi narodi ne more še priti do prave poravnave in dokler pri vladi ne zmagajo druga, naravi in pravi bolj odgovarjajoča načela glede šole, tudi je težko misliti na popolno izvršitev enakopravnosti in ostane ta lepa beseda le prazna fraza.

Da bi pa obligatno učenje družega jezika skoro največ pospeševalo spravo mej narodi, to je očitno — Italijan, ki zdaj niti od daleč ne pozna vrednosti našega jezika, in v tem obziru živi v največjih predsodkih, ponašal bi se, ko bi bil slovensčine dobro vešč, vse drugače proti svojim slovenskim sodeželanom in polagoma bi ponehala njega mržnja do osebnosti svojega slovenskega sodeželana, kateri bi zopet na vse kriplje tekmoval na vseh poljih vede z Italijanom. Kar pa na Primorskem velja glede Italijanov in Slovencev, to velja v drugih deželah, kjer prebivajo skupaj Nemci in Slovenci, tudi za zadnje in prve in uprav zdaj se v českih in nemških listih razpravlja to važno prasanje; ali na škodo Avstrije Nemci nočejo priznati tega načela, ker njim ni za enakopravnost, ampak za nadvlado. Čehi pa od svoje strani po vsej pravici zahtevajo, da bi moralo za Nemca veljati isto, kar za Slovane in da bi tudi Nemci na Českem živeči obligatno učili se Češčine.

(Konec prih.)

Šolske razmere v tržaški okolici.

Čudno se mi zdi, ko berem udrihanje ljubljanskega dnevnika po dopisniku »Edi. nosti«, ki se je v št. 56 izrazil, da tudi on opravičuje vstanovitve nemških kurzov v okolici — na podlagi materinega slovenskega jezika. Omenjeni list trdi, da rodoljubi v mestu Trstu pomagajo delati nemški most do Adrije.

Kdor pomisli nekoliko na žalostne razmere, ki vladajo sedaj mej primorskimi Slovenci; kdor pomisli na pritisk in tlačjenje slov. rodu od strani vlade in mestnih oblasti, ki so povsem v lahonskih rokah; ako v obzir jemlje strašno zagrizlost in zvitost lakonsko v poitaljančevanju primorskih dežel — nehote se bode čutil onim, ki se pod obrambo sence roga, sumničijo in obsojujo počenjanje tukajšnjih tako redko sejanih rodoljubov, ki bi se z vso energijo in iz prepričanja borili za pridobitev narodnih pravic.

Nam okoličanom ni za polemiko; te se nekako bojimo, osobito pa, ako je krivična in prihaja od prenostranske strani, brigamo se pa za resnico in obsojamo sumničenje in črnanje. Dobro vemo, daje omenjeni članek v ljubljanskem dnevniku izšel iz roke človeka, ki noče poznati in se podučiti o razmerah v Trstu in njegove okolici, ali pri vsem tem je bil natisnen v organu »vseh Slovencev«, kar nas je osupnalo tem bolj; radi česa hočemo tu menjenje mnogih drugih poznatih okoličanskih in tržaških rodoljubov pojasniti govoreč nekoliko o razmerah v Trstu in njegovi okolici, kar bode menda najboljše

odgovor na ono krivično sumničenje in črnanje.

Očita se pred vsem drugim po krivic tukajšnjim rodoljubom, da pomagajo staviti nemški most do Adrije — očitane, ki se je uže večkrat izrazil. Je-li to res? — Znani X. v svojem članku izrečno trdi, da je temu res tako, da se okolica in Primorje kedaj ponemči, kar bodo, seveda, uzrok sedanjemu tukaj delujoči slovenski rodoljubi (?) Mi menimo, da o tkgajšnjih razmerah ne bi tako sodil niti tujec v Ameriki ali Avstraliji, ki ima v rokah kako statistično knjigo se zanesljivimi uradnimi podatki o tukajšnjih prebivalcih. Sprevidel bi, da ne more tukaj niti govora biti o nemčevanju, kajti tu prebivajo Nemci le v mikroskopični manjšini, — prebivajo pa Lahji, pozrešni Lahji, ki imajo v svojih pesteh vse mestne urade; poseben statut s pravicami, kakoršnih nima nobeno drugo avstrijsko mesto. V rokah imajo mestni magistrat in vse njemu podvržene urade, v veliki večini so v mestnem zboru, ki je zajedno i deželni; upravljajo, ustanovljajo zatirajo ali pospešujejo šole, kakor jim je ljubo; vladajo nad uradno nabrojenimi 26.262 Slovenci, ki so ponajveč priprosti kmetje in delalci, potrebni dela in zaslužka, živeči še v temoti in nezavednosti — vse to radi pomanjkljivih, popolnoma, ali vsaj večinoma laških šol, koje jim omejena lahonska gospoda vsiljuje.

Kdor družega ne more ali noče sprevideti, pogleda naj samo na ubornost in temoto, v kateri okoličani še dandanes žive; slabe, laške šole ne prinašajo mu dušnih darov in željene omike, ki je prvi pogoj in prva stopinja k zavednosti. Šolska postava tu ni natančno gledana, ker niti ni v veljavi, kajti šole v okolici so odvisne direktno od magistrata: — komur se ljubi pošiljati otroke v šolo, pošilja jih dokler sam hoče in oče, ki potrebuje svoje otroke doma, ne pušča jim v šolo, ne da bi bil zato kaznovan. Kajti to je odvisno od njega, od očeta, in ne od zakona, ki ga ni. Otrok hodi dve, tri leta zijala prodajati in klopi gret v šolo in v svojem desetem ali enajstem letu izstopi iz nje ter gre kamor si budi delat, malto nosit, da le prinese materi domov krajcar za živež. Žalostno; a resnično!

V večini slučajev se prigodi, da otrok, ki je ljudske šole dve ali tri leta obiskoval, po dovršenih teh letih, ne ve malo potem, od kar je šolo pustil, niti brati, ampak le malto nositi, kamenje obrezavati ali kako drugo rokodelstvo. Kaj naj rečemo pa o šoli! — Pred vsem so v Rojanu in Škedenju vstanovitvenjenti popolnoma laški razredi, kjer se podučuje slovenska deca celo krščanski nauk v tuji laščini. Na drugih šolah je pa laški jezik obligaten predmet.

Samo ob sebi se ve, da prepravični naš magistrat na laške razrede v okolici nastavlja laške učiteljske moči, ki ne umejo besedice slovenskega ter ne morejo svojim trpečim učencem razlagati kake stvari tudi v slovensčini, da jo boljše ali vsaj nekoliko umejo, kajti navadno je čisto nič ne. To vam je omika; godi se tem učiteljem, kakor sv. Antonu, ki je ribicam pridilgal. Se ve, da potem znanje in »učnost« svojih učencev merijo in določujejo s pravičnimi redi in da o napredku poročajo predstavitelji šolske ali magistratne oblasti!

Nahajajo se v okolici celo take »ljudske« šole, v kojih se v prvih dveh razredih podučuje v slovenskem jeziku, v tretjem pa preide na blaženo laščino. Postavlja se namreč lesena podlaga do družega nadstropja, potem pa stavba nadaljuje z ogromnimi kameni. To je logika tržaške nepristranske ali do zadnje meje zagrizle lahonske šolske oblasti.

Prosim vas, gospoda, ki kaj o omiki umejete, kakšen uspeh, kak duševni prid in kako korist prinašajo take šole? Koliko se morejo otroci v njih navaditi? — Mi smelo trdimo, da nič, ker otroci, ki dokončajo v okolici tretji ali četrti razred, niso godni za nikako mestno šolo; niso sposobni za gimnazijo, — celo za mestno gimnazijo ne; ne morejo vstopiti v realko niti v nemško državno, ker nemščine vedo toliko, kolikor turškega jezika, in niti ne v laško mestno realko, kajti brez dvombe pri prvi skušnji padejo nevedoči rekel bi skoraj niti pravilno brati italijan-

skega, ne pa v njem pisati in se izraziti. Družega jim ne ostaja, nego popustiti misel dalje studirati ter se poprijeti kakkega rokodelstva. Ni li to velika škoda za ubogi narod, kojemu ni le odvzeta prilika, naučiti se svojem materinemu jeziku, temveč zabranjeno mu je celo se dalje učiti, čeprav na podlagi tujega jezika laškega in nemškega? Popolnoma ali polovičarsko laške šole v okolici niso okoličanom v majhno škodo; ne pollaščujejo jih samo; one more dušne zmožnosti; zapirajo jim pot do omike in napredka ter odvzemajo priliko srednje šole pohajati*) — šole so uzrok, da ostajajo okoličani skoraj vedno na istej stopinji omike; da pogrešamo v Trstu narodne inteligence, bodi si svetne ali duhovske, čeprav bi vprav okolica morala podajati lep kontingent narodnih omikancev, ki bi sorojake spodbudili k zavedanju in vseobčnemu napredku. (Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Shodi vladarjev, najvišjih dostojanstvenikov in diplomatov vedno bolj obračajo nase oči političnega sveta. Če tudi se prizadevajo vladni časniki svet prepričavati, da ne gre za drugo, nego le za utrditev starih zvez in starega prijateljstva, za ohranitev evropskega miru in spoštovanje pogodb; vendar politični svet maje z glavo ter ne priseza na trditve vladnih organov, marveč sluti, da se mora nekaj posebnega kuhati v diplomatičnem kotlu. Posebno znamenito je to, da zviti Bismark svoje prijateljstvo, rekli bi, kar na dlani nosi; brez vzroka tega gotovo ne dela; prša se tedaj v prvej vrsti, ali je to njegovo prijateljstvo resnično, ali varljivo. Če je zadnje, potem gorje nam, gorje Avstriji, vendar znamenja kaže, da zdaj v tem grmu zajec ne leži; Bismark sluti velike nevarnosti, ki prete Nemčiji v samej Nemčiji in od zunaj. Socijalizem raste na Nemškem od dne do dne, podoben je tistej kači, katerej zrasto dve glavi, ako se jej odseka ena; in ta socijalizem se ne širi le po Nemčiji, prav tako, in morebiti še bolj raste na nje mejah, posebno zapadnih, on je podoben budourniku, kateri, ko se oblaki utrgajo, kar nenadejno prihrumi, ter pokonča vse, kar mu je na poti, noben človek, pa naj bode še tako moder — diplomat, ne more ga ustaviti; Bismark je prišel gotovo do prepričanja, da so socijalizem najbolj vzgojile same vlade in posebno Prusija z svojo zlopovestno »pickelhaubo«, katera je sicer Prusiji pridobila nadvlado v Evropi, a ne zaupanja in prijateljstva, in zato ta nadvlada po naravnih zakonih ne more dolgo trajati. Bismark se je prevaril s cerkvenimi zakoni, sprevidel je, da so Nemčiji bili škodljivi, zato je šel v Kanoso ter se podvrget papežu: Zdaj Bismark menda skuša ohraniti pridobitve pruske »pickelhaube«, ker vidi, da je Nemčiji nakopala neprijateljstvo, da ne rečemo sovraštva, pri vseh sosedih: on vidi, da bo Nemčija prej ali slej osamljena, da utegno priti nad njo od vseh štirih strani viharji, kateri polomijo trdne nje stebre. Znamenja takega viharja se vedno bolj kažejo; čisto nič nenaravna ne bi bila zveza Rusije s Francosko, in uže sama ta bi bila strah Nemčiji, toliko bolj, ker bi k sebi pote gnola tudi še druge, brez dvombe vse severne države, ker one ne sovražijo brez vzroka samooblastnega, brezobzirnega stopanja Nemčije. — Bismark gotovo vse to ve in zato je mogoče, da skuša podaljšati nemško supremacijo z odjenljivostjo nasproti Rusiji, da bi to nase bolj navezal in od Francozke odtezal. Mogoče tedaj, da Rusiji pusti prostejšo roko na Jutrovem in da tudi Avstriji ne bodo oviral prodiranja na jugu. Skoraj se zdi, da so dogovori prav o tej zadevi. To naše dozdevanje podpira popotovanje nadvojvoda Karola Ljudevita na Rusko, kder

*) V italijansko gimnazijo okoličan iz domače šole ne more, v nemško tudi ne. V mestu je nemška ljudska šola, iz te jemljejo šolarje na gimnazijo; ali za okoličane ni zadost prostora na onih šolah, vzamejo jih nekoliko, druge odbacvajo. — Kaj je storiti okoličanom, ako hočejo na gimnazijo ali realko? Naj nam kdo to razjasni in hvaležni mu bomo. Pisec.

ga ruska carska obitelj na rokah nosi. Car se te dni vsako dopoldne dolgo ž njim samim pogovarja, potem pa vselej pokliče k sebi ministra zunanjih zadev Giersa, s katerim ima tudi dolgo razgovore. Dalje podpirajo to našo menitev tudi mnoge naredbe ruskega carja, vzlasti pa velike vojne priprave v Črnem morji in odprava proste batumske luke; slednjič pa še glasovi iz Rusije, ki prorokujejo velika dejanja na vshodu.

Naš cesar je došel 8. t. m. zvečer v Gostinjske toplice; da je bil od ljudstva navdušeno spejet, tega nam ni treba praviti, ker je samo ob sebi razumljivo; tudi nečemo popisavati; podrobno oficijelnega sprejema, ker ta je povsod in vedno enak, le to treba omeniti, da sta cesarja razen družih sprejela pruski princ Viljem in knez Bismark, prvega je cesar objel in poljubil, potem pa Bismarku prav krepko roko stisnil. Nemški cesar je čakal našega cesarja v gradu v toplicah na stopnicah; oba vladarja sta se dvakrat objela in poljubila. — Da letos ta shod ni brez politične važnosti, temu je priča to, da so bile v Gostinjske toplice razen obeh ministrov zunanjih zadev, Kalnoky-a in Bismarka, poklicane vse one osebe iz Avstrije i Nemčije, katere ima o tej zadevi pri obeh kronah zaupanje, besedo in svet. — Tudi iz tega je tedaj razvidno, da se pripravljajo ozbiljne politične dogodbe.

Madžari se še vedno niso potolažili zaradi venca na Hentzijeve grobu; zadnje nedeloso zopet napravili več taborov, na katerih se je prav sijajno zopet pojavila madjarska ošabnost. Madžari so podobni onej žabi, ki je gledala, ko so konja kovali, in vzdignola nogo ter rekla kovaču: Podkuj še mene! Napuh hodi pred padcem! — Madjarom se zdaj politično brez primere dobro godi, ker tako majhen narod, brez sorodnikov, v sredi velikih narodov, mora si v največje srečo šteti, da je samostojin in celo gospod drugim narodom ter v veliki državi merodajen; moral bi tedaj ponižniš biti, a Madžari morebiti uže slutijo svoj propad in zato se ravna po pregovoru: Kdor gre po stopnicah dol, mora se pokonci držati, da na nos ne pade.

Vnanje dežele.

Srbska skupščina je bila 6. t. m. zaključena ter se skliče zopet 5. (17) oktobra.

O papežu se je zadnje dni govorilo, da je nevarno zbolel, a vse to ni res, zmislila si je to kaka politična buča, da bi za nekoliko ur svet malo osupnola, ali pa kak jud, da bi na borski kaj v žep vtaknol. Papež je popolnoma zdrav, in kar v tem vročem času poprej ni bilo navadno, dajal je 8. t. m. avdienco. Včeraj je podpisal tudi mej vaticanom in Črnogoro skleneni koncordat; predvčeranjem pa sprejel francoskega poslanca o velevažnej zadevi, ki s tiče varstva katoličanov na Kitajskem. Doslej so na Kitajskem bili katoličani pod varstvom francoske vlade, papež pa tedni pošlje svojega poslanca na Kitajsko, da prevzame nalogo, katero je imela doslej Francoska. Ta papeževa naredba je Francoske velik udarec.

Francozom se v Anamu ne godi najboljše, spet bo treba tja poslati novih vojakov, ako hočejo deželo obdržati.

Grški kralj je 8. t. m. došel v Kodanj iz Pariza, skoraj gotovo k malu odpotuje v Petersburg, kder je uže dalj časa grška kraljica.

Angležem delajo Birmani hudo pregla vico, vsa dežela jim je sovražna, zato morajo zopet novo vojsko poslati v to deželo, ako jo hočejo obdržati.

Na Irskem se ponavljajo jako ozbiljni izgredi. 7. in 8. t. m. je bila rabuka v Belfastu toliko, da je bilo vse zbrano redarstvo brez moči, če tudi je rabilo orožje in strelalo; poklicani vojaki so tudi oba dneva mej ljudstvo strelali; 7. t. m. je bilo neki 50 ranjenih, koliko pa 8. t. m. o tem se nič še ne poroča, pravi se le, da mnogo in celo vojaštvo ni moglo napraviti miru, ampak, da je bilo treba poklicati vojaške pomoči iz drugih mest. To dosti govori, in utegne se zgoditi, da bodo Angleži k malu obžalovali, da so zapustili Gladstone-a v plemenitem prizadevanji za osvobojenje Ircev od angleških pijavk.

DOPISI.

Trst, 9. avgusta. (Letina — Kolera — Velika gospoda — Veselice — Bitka pri Visu II — Raznoterosti.) Lepo, krasno vreme imamo, naš okoličani in Istran se ga veselijo, kajti vinogradi mu lepo kažejo, vsi drugi pridelki tudi in dosedaj se še ni nikder ne v okolici ne v Istri prikazala ona bolezen, katero imenujemo »peronospora«. — Pri vsem tem pa naši kmetje izražajo tu in tam bojazen, da ne bi se ta bolezen priklatila še le v septembru, to je zadnje dni pred trgatvijo, kakor se je to tu in tam zgodilo lansko leto. — No, upajmo najboljši, in ako trta tako ostane, kakor zdaj kaže, veseliti se smemo trgatve, kajti dosti in dobre božje kapljice smemo pričakovati.

Kolera v Trstu tudi ponehava in ako ne bo preveč deževja v tem mesecu — utegne popolnoma zginoti. Kako malo pa še v obče poznamo to bolezen, temu je dokaz staro mesto. Kde je več smrad in nesnaga, nego v tržaškem starem mestu, in vendar je bilo tam ves čas do danes najmanj, ali skoro nič slučajev kolere. — In to se ne opazuje le ta pot, temuč opazovalo se je tudi leta 1855. o hudej bolezni in še večkrat kasneje. — V starem mestu je nesnaga, tam je ubogo ljudstvo, ki slabo živi in vendar ni tam ognjišča bolezni; temveč pa je v zračnem kraju proti boškoti in sv. Ivanu skoraj največ kolere. Mogoče, da je vzrok te prikazni v močvirnosti omenjenih zračnih krajev. Na vsak način kolera nema nobene prave »regule«. — Dr. Mundi, ki hoče biti neka celebriteta v zdravstvenih zadevah, ogledal si je te dni Trst in se izrazil, da so tukaj zdravstvene zadeve v tako lepem redu, da bi morale služiti v izglede celo dunajskemu zdravstvenemu svetu. — Po pravici govoriti, zdaj je stvar v Trstu še precej dobro urejena, akoprem je bilo v začetku opaziti neko prenapetost v vseh stvareh, vsled česar je ljudstvo zgubilo zaupanje v vse naredbe. — Neka »Geschäft-tig-macher« od strani nekaterih zdravnikov in drugih magistratovih organov je kriva bojazni ljudstva pred zdravniki; ljudstvo, posebno v okolici, mnogo slučajev kolere je zatajilo in še danes zatajuje; tu in tam so se ljudje tudi sami zdravili in ozdravili, zato pa pravijo, da zdravniki le poskušajo in da nočejo dati svojega strupla za poskušnje itd. — No, dr. Mundi sploh v tako kratkem času ni mogel niti dobro soditi in ker nam je znano, kako nekateri velike celebritete postanejo po reklamah, in uprav za to ne jemljemo izreka g. dr. Mundija za sveto pismo. — Kar se pa tiče namestništva, ono se zdaj mnogo briga za stvar; znano nam je, da ne štedi ne truda, ne denara, da bi se bolezen v Istri prejo ko prej zaježila. Moramo torej priznati, da so se sanitarne zadeve na Primorskem z neko mirno delatnostjo še precej dobro vredile — zaradi česar se je nadejati, da se v kratkem vse obrne na boljše.

Ali ljudstvo je začelo opazovati, da so mnogi načelniki oblasti v tem nevarnem času zapustili Trst in da je sploh večja gospoda tržaška jako bojazljiva. — O judih se še ni toliko čuditi, ako imajo tak strah; ali mnoge velike gospode se je ljudstvo začelo nekoliko rogati, ker ono sploh noče priznati, da je nevarnost toliko. — Da so se »šagre« v okolici prepovedale, to je bilo prav in pametno okoličani so gosposkam za to celo hvaležni, vsaj ta način veselja ni več za ta vek; okoliška mladina, ki ima pevce, godce itd. mej seboj, naj rajši skrbi za bolj dostojno veselje, kder se ne bode vrila, pošena okoličanka mešala z ostudno, surovo in razuzdano »šesaloto«. — Okoličani, zapustite šagre in napravljajte lepe besede, makar tudi z plesom, pa v kakaj cvorani in dostojno. Ker smo uže prav pri tem, naj omenimo, da se sliši, da hoče policija prepovedati tudi vse druge veselice. Tega pa nenahajamo za potrebno, ker tudi ljudstvo potrebuje svojega veselja in niso veselice v društvih, kder gre vse na zmeren način, prav nič nevarne. Sicer pa je najbrže tudi kaj politike vmes in morda hoče kedo celo, da se sveti modrosti njegove »izpuh«.

Pa pustimo to in preidimo na drugo, bolj hvaležno polje. Drug poraz pri Visu! Kaj je pa to! Tržaški Italijanci bi se radi pokazali tudi na morju, kajti oni vedno kriče, da je jadransko morje — italijansko. V Trstu obstoji več veslarskih klubov. Italijani imajo svoje — Nemci pa svoje; društvo »Austria« in »Unione Operai« pa imajo zopet svoje posebne takozvane »imbarcacije«. Mej tem, ko so v prvih sami rudeči Italijani — v drugih sami pravi Nemci, v tretjih pa je mešan bolj patrijotičen element. Uže par let napravljajo ta društva neko veliko tekmovanje na morju, katero se zove »regata«. Letos je bilo tako zmenjeno, da bodo sami rudeči Lahoni in hudi Nemci tekmovali, veslarskih klubov patrijotičnih društev niso hoteli Nemci imeti na svoji strani, ker so menda hoteli pokazati, kaj je »Vollblut«, akoprem imajo mej seboj par Slovanov, dobrih veslarjev, n. pr. nekega Kudjunžiča.

V nedeljo je bila torej ta regata; kakih 14 čolnov se je postavilo v luki pri Sv. Andreju v vrste, na eno stran Nemci, na drugo Italijani. Na bregu Sv. Andreja je stalo do 20.000 radovednih. — Tekmovali so veslarji na 4 razne načine in vsaki-krat so ostali Nemci popolnoma zmagovalci, tako sicer, da je morala lahonska »jurja« njej na čelu vroči dr. Angeli, izročiti vse darove in odlike Nemcem, mej katerimi so se posebno odlikovali nek Bachrach, Politzer, Kujundžič, Toniz, Moser, Moll, Curth, Vorreih, Mangold, Bryce itd.

Pobitost Lahonov je bila vsled tega res tolika, kakor da bi bili zgubili drugo bitko pri Visu, njihove godbe so umolkno, in mej tem ko je par sto Nemcev kričalo »Hurrah!« so Lahoni vsi poparjeni urno odšli, in ni bilo ne krika ne vika. — Ali stikali so glave skupaj in še denes se po mestu družega ne govori, nego o pobitju Lahonov. Vse stvari se je dala taka politična važnost, da bi skoro človek mislil, da bo ta dogodek celo vplival na dogovore v Gasteinu in v Petrovem dvorcu. — Nekaj pomena ima pa vsejedno ta stvar. — Lahoni so poslali v ogenj vse najkrepkeje mladeniče, Nemcev pa je tu le par tisoč in ti so pokazali, da imajo toliko več fizične moči in spretnosti, da so toraj veliko krepkejši. — Zarad tega je Lahone sram, uvidevajo namreč, da ima prav tisti, ki Italijanom prorokujejo moralno in fizično propast.

Sicer pa se sliši, da so Nemci dobro pripravljali se na stvar, da niso 14 dni družega jell, nego surovo meso in pili samo dobro vino ter se čuvali vsacega nerada.

O tem pišejo tudi lahonski listi. — Zdjaj pa naj si Italijani mislijo, kaj bi še le bilo, ko bi imeli tekmovali z dalmatinskimi mornarji z onimi žilnatimi, krepkimi in urnimi, na morju kakor riba domače se čutečimi Dalmatinci!

Nas je sicer ta zmaga čisto bladne pustila, ali da je lahonski šovizem nekoliko vkroten, to niti ne škoduje. Morda pa celo ta stvar pripomore do večjega sovražstva mej Nemci in Lahoni, kateri so se v politiki, kakor znano, celo bratili.

To bi bili pač mali uzroki in veliki nasledki. — Da so zdaj Nemci strašno ponosni, to si lahko mislimo, morda so svojo zmago celo v Gasteinu brzojavili. — Vse je mogoče v teh časih velikega šovinizma!

Iz tužne Istre, 8. avgusta. (Izv. dopis.) Bilo je večkrat naglašeno od naših gg. poslancev v državnem zboru na Dunaju, kakor tudi od naših zastopnikov v deželnem zboru v Poreču, da se našemu slovenskemu narodu v Primorju, a posebno v tužnej Istri, strašansko slabo godi, ker se ne jemlje v noben ozir znani § 49. temeljne državne postave. Poleg omenjenega paragrafa ima slovenski narod pravo, da mu se rabi ustmeno in pismeno njegov slovenski, odnosno hrvaški jezik v šoli in pri vseh c. kr. uradnih in občinskih. — Dvajset let je minolo, odkar obstoji omenjeni paragraf, no žalibog, do zdaj je še za nas Slovane mrtva številka.

Našim poslancem je bilo stokrat rečeno in obečano, kakor tudi je bilo sklenjeno v državnem zboru, da se ne bode omenjena državna postava več gazila in zaničevala.

Naši veliki »patres patriae«, če njim se zdi, da je Hanibal ante portas, hitijo slovenskemu ščavu koščico, da molči in da jim na dalje verno služi. Naše premislitve gosposdarje potaknole so morda politične razmere . . . al pak se je jim plemenito srce omehčalo? Ker je bilo pred enim tednom službeno ukazano ces. kralj. sodnijam, da imajo dotični uradnik z slovensko stranko v slovenskem, odnosno hrvaškem jeziku govoriti in in da se ima sestaviti tudi zapisnik o omenjenih jezikih, če dotična stanka želi in zahteva.

Slovenci in Hrvatje Primorja morete se zdaj okoristiti s postavo, katere vam daje pravo, da zahtevate od vsakega c. k. uradnika, da z vami govori slovenski ali hrvaški jezik v službenih opravilih — da vam piše v vašem materinskem slovenskem jeziku. Če c. kr. in občinski uradniki ne umejo vašega slovenskega jezika, naj se ga uče; kekor naši otroci morajo učiti se laškemu in nemškemu jeziku. Upajmo odselej, da bode strogo zabranjeno biti tolmačem bačvarjem in služavkam, kakor se je pred nekoliko časa godilo pri nekaterih sodnijah v spodnji Istri. Tudi oni sodnik, kateri je pošiljal ministerstvu na Dunaj hrvaške spise, da mu se prevedejo na nemški jezik, ne bode više tega delal.

Jaz bi zdaj svetoval gg. c. kr. in občinskim uradnikom, da bi se pametno složili in mirno pogovorili, da si priskrbe sposobnega učitelja, kateri bi jih za dobro plačo vse zajedno podučeval praktično in teoretično hrvaški ali pak slovenski jezik.

Italijansko politično društvo bi si moralo ustrojiti v vsakem večem mestu po eden tečaj slavistike, v katerem tečaju bi se moralo podučevati vseh edenajst slovenskih jezikov, kateri se neki govore v Istri — če ne v omenjeni glavi Kostantinovičev, Frajakomičev, Amorosovičev itd. Omenjeni tečaj specialne slavistike morali bi pohajati po mojem menjenju vsi mladi pado-

vanski doktorji, Bedakoviči, Krnjelčiči, Benatiči, Vidakoviči in vsi oni, katerim se meša in vrta po glavi, kako da imajo premesiti surove primorske Slovane v fine in ugledne Italijane. Spomenilsem omenjeno, ker moderna metodika in pedagogika zahteva, da se s pomočjo materinščine podučuje tuje jezike in se dobrim uspehom odtujuje svoj materinski jezik. Dokler Italijani ne začno, kakor jim jaz svetujem, nič ne napravijo z Primorskimi Slovani.

Naj se ogledajo v modre Nemce, ker oni v Kranjske, Koroške in Štajerske švabijo s pomočjo slovenščine in s pomočjo slovenskih učiteljev in profesorjev. — To je žalostna resnica, da se zdaj več pomemlje, nego se je pomemljevalo pod Meternihom.

Domače in razne vesti.

Imenovanja. Za tajnika pri deželnem višjem sodišču v Trstu je bil imenovan sodni pristav pri deželnem sodišču Rihard Stimpi in za pristava okrajnih sodišč sta bila imenovana avskultanta Hektor Franceschini za Kanal in dr. Ivan Grškovič za Buzet.

Tržaška podružna društva Sv. Cirila in Metoda je imela zadnje dni 3 seje. Posvetovalose je pred vsem ob osnovi otročjega vrta pri Sv. Jakopu in se poslal dotični načrt z natančnim poročilom vodstva v Ljubljano, katero je telegrafično dovolilo, da se sme neko ugodno stanovanje pri Sv. Jakopu vzeti v najem. Vsled tega je odbor podružne v nedeljo sklenol pogodbo za lepo stanovanje v ulici Giuliani št. 467 (Campanja Bosquet). To stanovanje obstoji iz mostovža, kuhinje, 3 sob, dvoranice v prvem nadstropju, ene sobe v pritličju in vrta, ki obseza nad 1200 štirjaških metrov, in sicer za 3 leta, pa po zadosti ugodnej cen. V kratkem razpiše vodstvo v Ljubljani natečaj za jedno učiteljsko in potem se hode mogel otročji vrt odpreti uže 15. septembra. Nadejati se je še preveč otrok, ali odbor podružne se bo oziral le na take otroke, ki imajo uže lep izgled v domačji družini. Natančnejši pogoji in doba za vpisovanje otrok se naznani, kakor hitro potrdi vodstvo v Ljubljani podružnici predložene mu predloge. Pri tej priliki opozorjamo naše rodoljube v Trstu in okolici, naj ustanovljajo še podružnic: vsaka vas v okolici naj ima tako lastno podružnico in tudi v Trstu bi se osnovali prav lahko še dve podružnici. Sedaj obstoječa naj bi bila za faro Sv. Antona novega, druga naj bi se ustanovila za faro Sv. Jakopa in tretja za fare Sv. Justa, faro Sv. Marije (Maggiore) in fare Sv. Antona starega. Do take organizacije moramo priti v Trstu in okolici, da potegnemo vse domače kroge v najvažnejše slov. društvo. Čestite duhovščine prosimo pomoči v tem obziru, vsaj gre pred vsem za to, da se naši potomci ne pokvarijo v brezverskih šolah, — torej je to uže apostolsko delo!

Pokojni Ivan Svet, župnik v Rimanjih, ki je kot žrtev svojega poklica umrl za kolero, porodil se je 1827. l. v Višnjigori in bil v mašnika posvečen 1853 l. Pastiral je večidel v Istri, in največ časa bil je rajnik v Klanjcu, kder so ga ljudje jako spoštovali. Za narodno stvar je bil unet, kakor le malo kedo.

Dr. baron Mundy, prevodnja dunajske družbe za varovanje življenja, prišel je 6. t. m. z Reke v Trst. Kakor čujemo, izrekel se je jako pohvalno v tukajšnjih naredbah zoper kolero. Sicer pa ima dr. Mundy navado, da le par korakov napravi v bolnice za kolerozne, potem pa poroča, dostikrat tudi po vtiskih, katere so nanj napravile osebe, ki so ga sprejele.

Strah pred Tržičani. Iz Badna pri Dunaju se piše: Neko zadnjih noči ob dveh zjutraj je zvonec močno pozvonil na vratih nekega zdravnika. Naročilo se je, naj g. doktor takoj pride k soprogi nekega dunajskega trgovca, ki je prišla v Baden na hlad. Zdravnik se je podvzval, a ko je prišel, rekla mu je hišina, naj le zopet otide, ker milostiva gospa zdaj prav trdno in mirno spi; zvečer je v gostilnici večerjala pri ene in istej mizi z neko tujo obiteljjo, pa še le pri slovesu zvedela, da je obitelj prišla iz Trsta. Vsled tega je mislila, da kolero dobi in v strahu ni mogla zaspati ter iz previdnosti poslala po zdravnika. Zdjaj pa milostiva spi, kakor polh in vse je dobro.

Delatisko podp. društvo se bode vdeležilo obhoda po mestu na predvečer cesarjevega rojstnega dne in sicer s zastavo, godbo, petjem in baklonosci.

22. t. m. bode pa obhajalo svojo obletnico z mašo pri Sv. Antonu ob 8 uri zjutraj, zvečer pa s koncertom in plesom v vrtu in dvorani slovenske čitalnice. — Program se prijavi v prihodnje številki.

Društvo »Austria« nam javi, da napravi 18. t. m. zvečer ob 7 1/2 uri na čast rojstvu Nj. Velikanstvo veliko veselico v vrtu »Mondo nuovo«. — Program veselice obstoji iz godbe, petja, umetnih ognjev itd.

Nov odvetnik. Gosp. dr. Anton de Volpi junior je bil 6. t. m. v tržaški odvetniški zbornici sprejet za uda.

Tržaške novosti:

Kolera v Trstu. Od sobote do nedelje zjutraj je bilo 6 slučajev kolere v mestu, v okolici pa noben slučaj, od nedelje do ponedelka so bili le 3 slučaji, od ponedelka do torka je bilo v mestu 10 slučajev in od torka do danes zjutraj se je šlo o 2 slučajih. — Umrla je za kolero v soboto vrla družabnica del. pod. društva, J. Flego in družabnik istega društva, A. Stok iz Kobdila: oba sta menda prekasno klicala zdravniške pomoči. Od začetka kolere pa do danes je zbolelo Trstu in okolici na tej bolezni 194 oseb, od katerih je umrlo 119 oseb.

Nesreče. Te dni so našli na ulici dva starca nevarno bolana ter so ja odpeljali v bolnico; tadi v neke ljudske kuhinji je nek delalec nakrat zgrudil se in so ga morali nesti v bolnico. Huda vročina, pa slaba hrana.

Policijsko. Nekemu Bulgaru, ki je prišel sem službe iskat, je nek njegov sobni drug vkradel čevlje, hlače in tabakiro, vsega skup za 14 gld. vrednosti. — Zarad tatvine so zaprli dva fakina, in 24-letnega Antona Karnjela so dejali pod ključ zaradi nemoralnega počenja na senenem trgu. — 16-letno Lungo Lucijo iz Novograda so zaprli, ker je nekej prijateljici pokrala več obleke in vrednostnih reči. — 32-letnega krojača Ivana Feuerfel so zaprli, ker je svojo ljubico v prepiru nevarno ranil. — Dva delalca iz Maniage sta se v nekej gostilni spila, ker pa Lah precej rabijo nož, je eden skoro mrtev ostal, drugega pa so straže peljale v hlad. Dva ljubljanka natakarka so te dni zaprli zarad prevelike korajžje, kajti jeden je pretepal neko natakario, drugi pa nekega svojega kolego.

Kolera v Istri. Od sobote do včeraj je za kolero zbolelo v Rimanjih 8, v Sočergu 5, v Piranu 2 v Račicah 1, v Brzobici 1. — Kakor se vidi, se kolera v Istri počasi širi.

Ustanovljeno orožje vaje za rad kolere. Ker se je na Primorskem prikazala kolera, zato je ministerstvo za deželno bran ukazalo, da se ne smejo k orožnim vajam poklicati tisti deželni bramboci, lovel, ki stanujejo v okrožjih bataljonov 72, 73 in 74, in sicer v okrajih: Trst, Sežana, Koper, Pazin, Pulj, Poreč, Lošin, Voloska, Rovinj, Tolmin, Gorica in Gradiška, pa bi imeli pri družih bataljonov deželne brambe letos vaje opraviti.

Železnice na Goriškem. Gosp. Mullé je zadnji teden z inženirjem Schmidtom prišel v Gorico, da stori, kar treba za nemudoma trasiranje železnice Gorica-Podgora, za katero ima uže dovolitev. Precej po dovršenem trasiranju pregleda uradna komisija progo i na to se delo takoj prične. Pozneje se začne graditi tudi postranska proga Črvinjan-Ranke. Važna je tudi postranska železnica Vipava-Logatec, s katero se pot iz Gorice v Ljubljano zelo skrajša; tudi za graho to proge ima g. Mullé neki uže dovolitev. Vse lepo, ako ni nič švindlja vmes! — Kedo pa je ta Mullé?

Novo štempeljske marke pridejo v rabo 1. januarja 1887. Setanje marke se bode sme rabiti do konca januarja 1887, od 1. februarja počenši pa le nove marke.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je imelo dne 5. avgusta 1886 ob 3. uri popolnane svojo 2. sejo. Navzočni vsi odborniki razven jednega v toplicah bivajočega.

G. Iv. Hribar je predital oklic do slovenskega občinstva, g. Svetec navod in pouk za ustanovljanje podružnic. G. Vrhovnik je po tajništvu že izročil popularen spis o družbi sv. Cirila in Metoda. Vse to se bo po primeru poti v več tisoč izvodih spravilo mej naše ljudstvo.

Tajnik predita zadnji zapisnik in poroča o tekočem poslovanji. — Dr. Vošnjak poroča o doposlanih novih, iz česar je razvidno, da je društvo v zadnjih tednih prejelo denara f. 986.20.

Odbor sklene ustanoviti »otroško zabavišče« v važnem mestu na »Slov. Štajerskem« ter privoli za to potrebno vsoto.

Neki odbornik se pooblasti, da par nabiralnic preskrbi za jeden kraj na Štajerskem, ki se je za to oglašil.

Odbor sklene podružnicam poslati oklice, naj »z vesellicami« ali predavanji skušajo množiti prihodke, ker brez izdatnih dohodkov bi družba ne dosegla svojega namena.

Vsem podružnicam razposlala se bo tiskovina, na kateri vodstvu naznanijo svoje oficijalno ime (kakor so siga v pravilni izvolile), stalno načelnništvo, število udov itd. S tem se jim bo ob jednom olajšalo uradovanje in se bo omogčila točna registratura vseh podružnic. Nekaj podružnic dozdaj niti ni redno pravljenih glavnemu vodstvu.

Kakor hitro dospejo odgovori vsled zadnjega odborovega sklepa poprašanih podružnic, skladi se prihodnja seja, vse-kako že koncem tega meseca. Takrat se bo definitivno sklenilo o njih zadevah

Nuova tiskarna V. Dolenc v Trstu.